

Er is leven na de dood

Henry Kats

Dat zong Freek de Jonge een aantal jaren geleden. In de natuur is niets minder waar. Ik constateerde dat er leven na de dood is bij het zien van een dood wild zwijn dat ergens in een bosgebied lag. Ik ben daar regelmatig wezen kijken en heb foto's gemaakt. Zelden heb ik zoveel leven bij elkaar gezien tijdens het ontbindingsproces van dat wilde zwijn. Bij de weke delen, de bek en anus van het wilde zwijn, zaten kort na zijn dood al veel vliegen. In een later stadium hebben waarschijnlijk vossen, dassen en roofvogels meerdere openingen gemaakt in het dode dier. Insecten zouden dat niet kunnen, die komen niet door de huid heen. Vervolgens kwamen er allerlei soorten vliegen en kevers die van de openingen gebruik maakten om bij de zachtere delen van het inwendige te komen. Op een gegeven moment zag je het dode dier bewegen door de duizenden vliegenlarven die aan het eten waren. De geur van een dood dier trekt veel andere dieren uit de wijde omgeving aan. U zult misschien denken als u dit leest: "wat een onsmakelijk verhaal is dit". Toch is het voor planten én dieren van groot belang dat er dode dieren in het bos blijven.

Dode dieren, het hoort net zo in de natuur als levende beesten.

Helaas wekt het afkeer bij de mensen als er een ergens in een bosgebied een dood dier ligt. De afkeer wordt groter naarmate het dier aibaar is. Sentiment gaat steeds meer meespelen als het een dier betreft dat men mooi vindt of een dier dat dicht bij de mensen staat. Een jong dood dier is zieliger dan een volwassen exemplaar. Men zal het eerder zielig vinden als er een dode kat of hond ergens ligt dan een overreden dode adder. Een dode eekhoorn is weer zieliger dan een dode vogel. Vogeltjes in de tuin worden gevoerd terwijl in diezelfde tuin een glas is ingegraven met bier erin om de slakken te verdrinken.

In boswachterij Berg en Bos te Apeldoorn voeren vrijwilligers van onze Stichting in de weekends de edelherten en wilde zwijnen die daar in afgesloten wildbanen leven. We geven dan tevens voorlichting over deze dieren en hun leefgewoontes. Toen het mijn beurt was om de dieren te verzorgen, zag ik dat er een dode big in de wildbaan lag. De biggen waren begin januari al geboren. Het was een koude natte periode geweest, dat kan funest zijn voor jonge biggen. Er stond publiek te kijken tijdens het voeren. Ondanks mijn uitleg en de opmerking dat het gevaarlijk kan zijn bij een zeug met biggen te komen was er iemand uit het toekijkende publiek die er schande van sprak dat ik de dode big niet weghaalde. Ze zou de dierenbescherming bellen. Het heeft verder geen gevolgen gehad. De dag daarna was de big, waarschijnlijk door een vos, opgehaald. Weer een stukje natuur dat door onbegrip van mensen matig wordt geaccepteerd.

Het is maatschappelijk slecht aanvaardbaar dat er dode dieren in het ecosysteem zitten, het stinkt, trekt ongedierte aan en men is bang voor ziektes. Een groot maatschappelijk probleem schijnt te zijn "het doden van dieren door mensen". Daarbij wordt verschil gemaakt tussen dieren die door middel van beheersjacht aan hun einde komen en dieren die in een slachthuis sterven. Het eerste wordt als verwerpelijk ervaren hoewel die dieren in het wild een redelijk normaal bestaan hebben gehad. Het tweede wordt algemeen aanvaard terwijl deze dieren vanaf hun geboorte klaargestoomd worden voor consumptie. Men vindt het ethisch niet verantwoord dat dieren in de natuur door ziekte of voedseltekort sterven. Staan we soms steeds verder van de natuur af?

In de afgelopen jaren is er fel gediscussieerd over de populaties heckrunderen, konikpaarden en edelherten in de Oostvaardersplassen. Met kwam in opstand tegen het "laten verkommeren" van deze grote grazers. Een groot aantal dieren stierf in de matig strenge winter van 2004-2005. Wintersterfte treedt altijd op, de oorzaak daarvan heeft te maken met een slechter wordende conditie als gevolg van voedselschaarste en weersomstandigheden. Aan het einde van de winter waren de vetreserves van de dieren opgebruikt waardoor zwakkere exemplaren de nieuwe lente met nieuw vers en veel voedselaanbod niet haalden. Dat gebeurt op de Veluwe ook wel eens bij edelherten die in de bronst erg fel zijn geweest en zich geen gelegenheid gunden om te eten. Ze kunnen dan ongeveer eenderde van hun gewicht verliezen. Komt er vervolgens een strenge winter dan kan een hert dat zijn vetreserves niet had verbruikt tijdens de bronst de winter overleven terwijl een kapitaal plaatshert de winter niet doorkomt. Een winterslaap, zoals bijvoorbeeld bij vlermuizen en reptielen, hebben edelherten niet. Het is wel zo dat bij herten en andere grote grazers in de wintermaanden een lager energieverbruik ontstaat met verminderde lichaamsfuncties waardoor er een lagere stofwisseling plaats vindt. Ze hoeven minder vetreserves aan te spreken in de voedselarme tijd tot er weer meer natuurlijk voedsel komt.

Het voedselaanbod bepaalt het aantal dieren in een gebied. Bij vossen en wilde zwijnen worden weinig tot geen jongen geboren tijdens

voedselschaarste. Het is een natuurlijk proces dat er niet elk jaar evenveel natuurlijk voedselaanbod is. Zijn er veel dieren in een gebied met een beperkte hoeveelheid voedsel dan zullen dieren gaan trekken naar gebieden met meer voedsel. Indien dat niet kan doordat een gebied ophoudt door een raster of verstedelijking dan zal er, zonder menselijk ingrijpen, een situatie ontstaan van uithongering en sterfte tot populatie en voedselaanbod op elkaar zijn afgestemd. Het ene jaar zullen er meer dieren van honger sterven dan het andere jaar. Menselijk ingrijpen kan zijn: bijvoederen of afschot.

Er werd in de Oostvaardersplassen bewust niet ingegrepen door middel van bijvoederen of afschot. Het beleid was en is gebaseerd op een 'nagenoeg natuurlijk terrein'. Er is voor deze vorm van beheer gekozen in het Natuurbeleidsplan 1989. Het houdt in dat het beheer gericht is op het maximale gebruik maken van natuurlijke processen en, in het verlengde daarvan, minimaal menselijk ingrijpen. Door sterfte zal een natuurlijke selectie van de dieren aan het einde van de winter plaatsvinden. Een gevolg daarvan kan zijn een spanningsveld tussen ecologisch beheer enerzijds en het dierenwelzijn anderzijds. Zou je de dieren gaan bijvoeren, dan kun je nooit bereiken dat het aantal dieren stabiliseert naar gelang de draagkracht van de biotoop. Onder druk van de publieke opinie is men in de Oostvaardersplassen edelherten gaan afschieten die niet meer op eigen kracht verder konden. In feite is er dan al een verstervingsproces op gang aan het komen en je zou je kunnen afvragen of het toch niet beter is de dieren vanzelf dood te laten gaan zonder allerlei verstoring in het veld te brengen door op zoek te gaan naar deze dieren en hun het genadeschot te geven. Als ik tijdens discussies liet blijken het beleid in de Oostvaardersplassen helemaal niet zo slecht te vinden werd dat mij kwalijk genomen, zo gevoelig ligt het bij veel mensen. Ik bemerk regelmatig dat sentiment doorslaggevend is om het gevoerde beleid door Staatsbosbeheer radicaal af te wijzen.

In de winterperiode 2005-2006 is in de Oostvaardersplassen het zogenaamde predatormodel toegepast. Het komt er op neer dat grote grazers door middel van afschot met behulp van een geluiddemper worden afgeschoten als blijkt dat zij aan het einde van hun leven zijn gekomen. Het verstoringeffect in het gebied wordt daardoor beperkt. Predatoren in een natuurgebied uitzetten, bijvoorbeeld wolven, zal het probleem niet reduceren. Een wolf zal eerder een jonge malse prooi uitzoeken dan een oud ziek dier. De wilddruk in het gebied zou wel iets kunnen verminderen, maar dan krijg je weer het probleem dat predatoren niet kunnen uitwisselen met soortgenoten in andere natuurgebieden. Daar komt bij dat wolven een groot territorium hebben. Je zou dus maar een kleine populatie kunnen uitzetten. Wéér een nieuw probleem erbij, herintroductie van exoten. Hoewel... Exoten? Ze kwamen tot 1845 hier in Nederland wél voor. Laten we maar wachten tot de Ecologische Hoofdstructuur zo is ingericht dat wolven en andere predatoren zelf hier naar toe kunnen komen.

Men wil gebieden vergroten en laten aansluiten op andere natuurgebieden waardoor wegtrekken naar voedselrijkere terreinen voornamelijk in de

winter mogelijk wordt. Toekomst waar veel instanties mee bezig zijn. Er komt, om het leefgebied van de edelherten te vergroten, een bosgebied aansluitend aan de Oostvaardersplassen bij, "de Hollandse Hout". Men is met 'ecologische poorten' en 'robuuste verbindingzones' bezig waar allerlei dieren gebruik van kunnen gaan maken. De Veluwe wordt via 'ecologische poorten' doorverbonden met de Utrechtse Heuvelrug, Salland, Montferland en het Duitse Reichswald. Een van de robuuste verbindingzones zal de Oostvaardersplassen gaan verbinden met het Horsterwold bij Zeewolde. Dit wordt een belangrijke schakel in de totale verbinding Oostvaardersplassen – Veluwe - Reichswald. Er is nog een lange weg te gaan. Beleidsplannen en wildbeheer moeten op elkaar afgestemd worden. Het zijn nu nog plannen maar het zou in de toekomst kunnen gebeuren dat een edelhert uit de Oostvaardersplassen via de Veluwe in Duitsland op familiebezoek gaat. Misschien zal in de toekomst een wolf via diezelfde verbindingzones een prooi gaan zoeken in de Oostvaardersplassen. Een paartje zeearenden heeft zich in de winter 2006 gevestigd in de Oostvaardersplassen. In maart zijn ze begonnen een nest te maken in een moerasgedeelte van dat natuurgebied. Dat ze dat gebied hebben uitverkoren is hoofdzakelijk een gevolg van het voedselaanbod van vissen, ganzen en... het laten liggen van kadavers van edelherten. De zeearenden begonnen eind maart met broeden en eind april zijn er jongen uit het ei gekomen. Uniek voor Nederland, het eerste broedpaar zeearenden. De dood van een dier betekent altijd leven voor een ander dier.

Dode dieren, het hoort net zo in de natuur als levende beesten.

